

УИЛЯМ ФОКНЪР ВИСОКИТЕ

Превод от английски: Кръстан Дянков, 1993

chitanka.info

Отминаха тъмния корпус на памукочистачката. Сега вече забелязаха къщата, цялата в светлина, и още един автомобил, купето на лекаря, което спря пред градинската врата и разлая кучето.

— Стигнахме — каза старият помощник-шериф.

— Чия е тази кола? — попита по-младият, пришелецът, щатският следовател.

— На доктор Шофийлд — рече помощник-шерифът. — Когато се обадох по телефона да кажа, че идваме, Лий Маккалъм ме помоли да го пратя.

— А, значи, си ги предупредил? — рече следователят. — Телефонираш, че идвам със заповед за арестуването на тия двама кръшкачи. Така ли изпълняваш нарежданията на правителството на Съединените щати?

Роден и цял живот живял в тази околия, помощник-шерифът беше сух, чист възрастен човек и дъвчеше тютюн.

— Доколкото разбрах, вие искате да арестувате момчетата на Маккалъм и да ги отведете в града — каза той.

— Исках! — извика следователят. — А ти ги предупреждаваш и им даваш възможност да избягат. И сега правителството трябва да ги гони с войска на свои разноски. Кога забрави, че и ти имаш собствени задължения?

— Не съм забравил — рече старият. — Откак сме тръгнали от Джеферсън, непрекъснато се мъча да ви кажа нещо, което не бива да забравяте. Но струва ми се, Маккалъмове ще ви го набият в главата... Спрете зад другата кола. Първо ще трябва да разберем кой тук е болен и колко е болен.

Следователят сви зад другия автомобил, изключи мотора и угаси фаровете. „Какви хора“ — каза си той и се замисли. *И тоя досаден старец с тютюна, и той е от тях, въпреки честта и гордостта, която му дава службата; заради нея поне трябваше да е по-различен.* Само си го помисли, не го каза, измъкна ключовете, излезе от колата, вдигна прозорците и заключи вратите, като си мислеше: *Какви хора! Лъжат наляво и надясно и крият, че имат земя и имущество, за да не изпуснат държавните помощи, срещу които изобщо нямат намерение да работят, лежат си на конституционното право, че няма защо да работят, провалят цялата помощна система с дребнави и прозрачни извъртания, само и само да получат някой безплатен дюшек, който*

после ще се помъчат да продадат; хора, които и работата ще зарежат, стига да получат безплатна храна и някое ъгълче в града, па дори и да е миша дупка; ако са фермери, дават лъжливи сведения, за да получат зърно в заем, а после няма да го използват както трябва и като ги хванат, правят се на изненадани, злословят и вдигат страшна олелия. И когато накрая застрашените и изтормозени власти им поискат една единствена отплата, само една — да впишат имената си в списъците за запасна военна служба, — тогава отказват.

Старият помощник-шериф бе влязъл. Следователят го последва през солидната небоядисана порта на оградата от колове, по широката, покрита с тухли пътека между две редици стари и одърпани кедри към безразборно построената и също небоядисана двуетажна къща, в чието отворено антре светеше мека светлина и чийто долен етаж, както установи следователят, беше облицован с дърво.

Антрето, изпълнено с меката светлина, се намираше зад ниска и здрава небоядисана веранда, минаваща покрай цялата предна дървена част на стената; изпод верандата, отново джафкащо, изскочи кучето, което бяха чули, огромен пес, който приклепна на четири крака посред пътеката срещу тях и продължи да вие, докато от къщата не се обади някакъв мъжки глас. Той последва шерифа по стъпалата на верандата. На вратата стоеше човек, който ги дочака да се приближат — мъж на около четирийсет и пет, не висок, но набит, със загоряло неподвижно лице и ръце на коняр; погледна веднъж следователя, мигновено и остро, след това отклони очи и заговори шерифа:

— Здравейте, мистър Гомболт! Заповядайте.

— Здравей, Рейф! — каза шерифът. — Кой е болен?

— Бъди — каза другият. — Следобед се подхлъзнал и си прерязал крака в ковачницата.

— Лошо ли? — попита старият.

— Мен ако питате, лошо — каза другият. — Затуй не го заведохме до града, ами повикахме доктора. Не можем да спрем кръвта.

— Лоша вест — каза помощник-шерифът. — А това е мистър Пирсън. — Следователят усети, че другият отново го поглежда с неподвижните си кафяви очи, достатъчно любезни за обгорялото лице, а ръката, която протегна, беше твърда, но с безжизнено, направо

студено ръкостискане. Старият продължи: — От Джексън. От наборното бюро. — След това добави, а следователят не долови никаква промяна в тона му: — Носи заповед за задържане на момчетата.

Следователят не можа изобщо да долови каквато и да било промяна в каквото и да било. Безжизнената ръка просто се отдръпна от неговата, а неподвижното лице се обърна към шерифа.

— Значи, войната вече е обявена?

— Не — каза шерифът.

— Не е там въпросът, мистър Маккалъм — обади се следователят. — От тях не се искаше нищо друго, освен да се запишат. А номерата им едва ли щяха да бъдат изтеглени. И според теорията на вероятностите, това едва ли щеше да стане този път. Но те са отказали, или с други думи са пропуснали да се запишат.

— Разбирам — каза другият, без да поглежда следователя. Следователят не можеше със сигурност да каже дали гледа и към стария помощник-шериф, макар че сега се обърна към него. — Искате ли да видите Бъди? Докторът е при него.

— Почакайте — каза следователят, — много съжалявам за инцидента с брат ви, но аз... — Шерифът го стрелна в миг, рунтавите му сиви вежди се извиха и в погледа му той долови нещо едновременно угодническо и все пак малко нетърпеливо и в този кратък момент следователят усети, че както и другият, тъй и шерифът го гледат по един и същ начин. Следователят беше малко повече от средно интелигентен и вече почваше да схваща, че тук нещо не е съвсем тъй, както бе очаквал. Но нали беше работил в щатското бюро за подпомагане няколко години, беше се разправял изключително с провинциалисти и все още мислеше, че ги познава. Погледна стария шерифски наместник и си помисли: *Да. Едни и същи, въпреки ранга, службата, властта и отговорностите, които би трябвало да ги направят различни. Какви хора! Какви хора!* — Имам намерение да взема нощния влак за Джексън — рече той. — Вече съм запазил място. Подчинете се на заповедта и ще...

— Елате — каза старият помощник-шериф. — Време има колкото щете.

И той ги последва — друго не можеше да стори, — пушейки и процеждайки дима, като в краткото разстояние на антрето се помъчи

да възстанови контрола над себе си, за да може да контролира и цялото положение, защото сега разбра, че ако положението бъде контролирано, не другиму, а нему ще се падне да го контролира; че ако заминаването с арестантите бъде ускорено, то не старият наместник на шерифа, а той ще трябва да го ускори. Беше прав. Едва кретащият стар служител по сърце бе наистина като всички останали и очевидно с влизането си в тази къща отново бе придобил старата вродена и неизменна мудност, на която не може да се разчита. Последва ги през антрето до някаква спалня, в която се огледа не само с удивление, но едва ли не и с ужас. Беше просторна стая с гол, небоядисан под и освен леглото, в нея имаше само два-три стола и някакъв старомоден шкаф. Въпреки това на следователя му се видя тъй претъпкана с грамадни мъжища, като че изливани в калъпа на оня, който ги бе посрещнал, че стените ѝ сякаш щяха да се пръснат. Все пак те не бяха едри, нито високи и в тях нямаше нито жизненост, нито бликаща енергия, защото не издаваха звук, а чисто и просто безмълвно го наблюдаваха, застанал на вратата, с лица, носещи почти еднакъв печат на родството: един, ще речеш трошлив, старец на около седемдесет, малко по-висок от другите, още един старец, белокоп, но в пълна прилика с човека, който ги посрещна на вратата; третият — приблизително на годините на тоя, който ги посрещна, само че с нещо нежно в лицето и нещо трагично, тъмно и диво в същите тъмни очи; двамата съвършено еднакви синеоки младежи; и накрая синеокият мъж на леглото, над което се навеждаше докторът, който с приличния си градски костюм би могъл да бъде кой да е градски лекар — всички до един се обърнаха да го погледнат, когато влязоха с шерифа. Зад гърба на лекаря той съзря разпрания панталон на човека в леглото и оголения кървав смазан крак, повдигна му се и спря току до вратата под техния смълчан и вперен поглед; а шерифът пристъпи до легналия, който пушеше с глинен лула; на масата до него стърчеше голяма старомодна, оплетена с ракета дамаджана, в каквата дядото на следователя държеше едно време уискито си.

— Е, Бъди — каза шерифът, — лошо, а?

— Абе, аз съм си виновен — рече човекът в леглото. — Стюърт все ме предупреждаваше за тая рамка, ама на!

— Вярно е — каза вторият старец.

Другите все тъй мълчаха. Погледнаха следователя тихо и твърдо, а шерифът се извърна и рече:

— Това е мистър Пирсън от Джексън. Носи заповед за момчетата.

Тогава човекът на леглото попита:

— За какво?

— По оная, наборната история, Бъди — поясни шерифът.

— Но нали сега не сме във война — каза човекът в леглото.

— Не сме — рече шерифът. — Новият закон е такъв. Не са се записали.

— Какво ще правите с тях?

— Заповед, Бъди. Арест.

— Но това значи затвор.

— Заповед — повтори старият помощник-шериф. Следователят забеляза, че човекът на леглото го гледа и едно след друго дърпа от лулата.

— Налей ми малко уиски, Джек — каза той.

— Не — рече лекарят, — и без това доста е пил.

— Налей ми малко уиски, Джек — каза човекът в леглото. Дърпаше от лулата, без да спира, и гледаше право в следователя. — Значи, правителството ви праща, а?

— Да — каза следователят. — Трябвало е да се запишат. Друго не се е искало от тях. А те не са... — Гласът му секна, а седемте чифта очи се впериха в него; оня на леглото продължаваше да пуфка.

— Че нали сме тука — каза човекът от леглото. — Нямахте да избягаме. — Той обърна глава. Двете момчета стояха едно до друго в края на леглото. — Анс, Лушъс! — извика ги той.

На следователя се стори, че отговарят в един глас.

— Да, татко.

— Този джентълмен е пристигнал чак от Джексън да каже, че правителството е готово за вас. Мисля, че най-близкото място, където можете да се запишете, е Мемфис. Качете се горе и си стягайте багажа.

Следователят трепна и пристъпи напред.

— Почакайте! — извика той.

Но Джек, най-старият, го бе изпреварил.

— Чакайте! — бе казал и той. — А крака му?

Сега всички погледнаха доктора.

— Вижте — рече докторът, — почти си го е ампутирал сам. Не може да чака. А сега вече не може и да мърда. Ще трябва да дойде сестрата да ми помогне и малко етер, дано само не е прекалил с уискито, че да го хване упойката. Някой от вас може да иде до града с моята кола. Аз ще телефонирам...

— Етер ли? — попита човекът в леглото. — За какво? Нали сам казваш, че почти е отрязан. Още две глътки и като хвана касапския нож на Джек, ще му плюя отгоре и сам ще го довърша. Хайде, свършвай!

— Нов шок едва ли ще понесеш — каза лекарят. — Говориш тъй, защото си пил.

— Глупости! — каза другият. — Един ден във Франция, както бягахме през една пшеничена нива, гледам аз точно в житата се подава картечница и си викам — ще я прескоча, както се прескача телена ограда, ако ти е опъната на височината на кръста; добре, ама не можах. Паднах на земята и като се постъмни, взе да ме наболява, и точно по това време нещо като каза „прас“ по каската ми изотзад, все едно, че наковалня си ударил, и като се събудих, нищо не помня. Един куп хора бяхме, наредени покрай стената на полевия лазарет, само че додето докторът ни обиколи всичките, сума време мина и почна страшно да боли. А това тук — нито боли, нито нищо, не си струва да говориш за него. Свършвай по-бързо. Ако имаш нужда от помощ, Стюърт и Рейф ще ти помагат... Налей ми да пия, Джек!

Този път лекарят вдигна дамаджаната и погледна докъде е изпразнена.

— Близко един квартал е отишъл — каза той. — Ако от четири часа досега си изпил един квартал, съмнявам се дали ще те хване упойката. Кажу какво мислиш, ще издържиш ли сега да те оправя?

— Да, карай! Сам си го направих, искам да се отърва от него.

Лекарят обиколи с поглед неподвижните и еднакви лица, които го наблюдаваха.

— Ако беше в града, в болницата, да имаше сестра да го наглежда, положително щях да почакам да му мине първият шок и щях да му изкарам уискито от организма. Но сега трябва да лежи неподвижно, а тъй не мога да спра кръвта, па дори и да имах етер или местна упойка...

— Глупости! — каза човекът на леглото. — Не знам господ да е създал по-добра местна или пълна упойка от това, дето е в

дамаджаната. И после този крак не е нито на Джек, нито на Стюърт, нито на Рейф, нито на Лий, а мой. Аз го започнах и си мисля: само да поискам, мога и да го довърша.

Лекарят не сваляше очи от Джек.

— Кажете, мистър Маккалъм — рече той, — вие сте най-старият. Вместо него отговори Стюърт:

— Да — рече той, — свършвай! Какво ще ти трябва? Предполагам гореща вода.

— Да — отвърна докторът. — Няколко чисти чаршафа. Имате ли някоя голяма маса, да я преместим тук?

— Кухненската — каза човекът, който ги бе посрещнал на вратата. — Аз и момчетата...

— Почакай — обади се оня в леглото, — момчетата нямат време да ти помагат — и отново ги изгледа. — Анс, Лушъс!

На следователя отново се стори, че отговарят в един глас:

— Да, татко.

— Тоя джентълмен там взе да ми изглежда нетърпелив. По-добре тръгвайте. Само дайте да помислим, май няма нужда от багаж. След ден-два ще ви дадат униформа. Вземете камиона. Сега няма кой да ви откара до Мемфис и да върне камиона, затуй го оставете при Гейосо Фийд Къмпани, ще пратим някой да го докара. Ще ми се да се запишете в Шести пехотен, дето бях и аз. Ама сигурно няма да можете, ще идете, където ви пратят. Влезеш ли един път, вече няма значение. По мое време правителството постъпи добре с мен, ще постъпи добре и с вас. Запишете се там, дето искат да ви пратят, дето имат нужда от вас, и се подчинявайте на сержантите и на офицерите, човек тъй става войник. Подчинявайте се, но помнете кои сте и от никого нищо не взимайте! Сега вървете!

— Чакайте! — отново извика следователят; отново пристъпи в средата на стаята. — Протестирам! Съжалявам за случилото се с мистър Маккалъм. Съжалявам за цялата история, но тя вече не е нито в мои, нито в негови ръце. Обвинението за невписване в армията е направено съгласно закона, издадена е заповед за задържане. Не може да се заобиколи по този начин. И преди да се направи следващата стъпка, сегашната трябва да се доведе до край... Да са му мислили, когато са отказали да се запишат. И ако мистър Гомболт откаже да изпълни заповедта, ще я изпълня аз и ще отведа момчетата в

Джеферсън да отговарят пред прокурора. Трябва да предупредя мистър Гомболт, че ще го докладвам за мъмрене!

Старият помощник-шериф се обърна, рошавите му вежди наново се сбяха и заговори на следователя, както се говори на дете:

— Вие не разбрахте ли, че нито вие, нито аз няма да мръднем оттук още доста време?

— Какво? — викна следователят и се огледа: сериозните лица и сега го наблюдаваха с безучастни, отвлечени погледи. — Заплашвате ли ме? — извика той.

— Изобщо никой не ви обръща внимание — каза шерифът. — Само помирувайте малко, всичко ще се нареди и след малко ще можем да се върнем в града.

Следователят трябваше и този път да се помири, а сериозните замислени лица още веднъж го освободиха от своя безличен и непоносим поглед, той видя как двете момчета приближават леглото, навеждат се едно по едно, целуват баща си по устата, после се обръщат като един и излизат от стаята, минавайки покрай него, без да го погледнат. Седнал отново в меко осветеното антре до стария помощник-шериф — вратата на спалнята се бе затворила, — той чу мотора на камиона, който прави маневра на заден ход, после обръща и потегля по шосето, замирайки и стихвайки нататък, след което тихата гореща нощ на това циганско лято край Мисисипи, прехвърлило вече половината ноември, отново се изпълни с пронизителните последни писъци на летните жетварчета, които сякаш долавяха не по-зле приближаващите студове и смъртта.

— Спомням си стария Анс — почна шерифът с оня приятен и разговорлив тон, с който възрастните говорят на непознати деца. — Умря преди петнайсет-шестнайсет години. Беше на шестнайсет, когато избухна старата война. Вдигна се пеша чак до Вирджиния, за да участва в нея. Можеше да се запише и да се бие и тук, но майка му беше по баща Картър, тъй че не му оставаше нищо друго, освен да бие целия път до Вирджиния и там да воюва, макар че дотогава никога не беше виждал Вирджиния. Върна се в една земя, която никога не е и виждал, и се записа в армията на Стоунуол Джексън и с нея измина пътя от долината горе до Чансълързвил, където едни момчета от Каролина по погрешка застреляха Джексън и точно нея утрин на шейсет и пета кавалерията на Шеридън заварди пътя от Апоматокс за

към долината, по който можеха отново да се измъкнат. Тогава се върна в Мисисипи — с каквото бе отишъл, с това се и върна, ожени се и вдигна първия етаж на тази къща, тоя с дървените стени, в който сме сега, и почна да ражда момчета — Джек, Стюърт, Рафаел, Лий и Бъди. Бъди се роди късно, достатъчно късно, тъй че го взеха за другата война, във Франция. Чухте го. Донесе два медала, един американски и един френски, и никой не разбра как ги е получил и какво толкова е направил. Не вярвам дори и на Джек и на Стюърт да е казал. Едва се беше върнал с разните му там номера по униформата, нашивката за раняване и двата медала, и си намери момиче, ама начаса я намери и след година се родиха близнаците, момчетата, направо живи подобия на стария Анс Маккалъм. Ако старият беше седемдесет години помлад, ще речеш, че са трима близнаци. Помня ги — две малки изчадия, като две капки вода, диви като млади сръндаци, вършееха наоколо ден и нощ с една сурия черни псета, докато поотраснаха и почнаха да помагат на Бъди, на Стюърт и Лий във фермата на памукочистачката, оправяха се с конете и мулетата на Рейф, защото по едно време той и с това се занимаваше, хранеха ги, отглеждаха ги, караха ги с влака до Мемфис да ги продават; това беше до преди три-четири години, когато изведнъж решиха да се запишат в селскостопанския колеж, че да научат нещо повече за кравите — една година изкараха. Това беше, след като Бъди и останалите се отказаха от памука. И това помня. Беше, когато правителството за пръв път почна да си пъха носа и да учи хората как трябвало да обработват собствената си земя и как да отглеждат памука. Стабилизиране на цените, използване на излишъците — как ли не му викаха и зараждаха на хората съвети и помощи, без никой да им ги иска. Сигурно ги забелязахте момчетата тази вечер: необикновени хора, ще каже всеки. Първата година, когато областните агенти се мъчеха да разясняват новата система на фермерите, дойде и тук един агент и се мъчи да обясни на Бъди, на Лий и на Стюърт как трябвало да намалят посевите, а правителството щяло да доплати на фермерите разликата и тъй щели да изкарат повече, вместо да се блъскат с цялата земя. „Дадено — вика Бъди, — много сме ви задължени. Ама ние нямаме нужда от помощ. Ще си отгледаме памука, както винаги сме го отглеждали; пък ако нищо не излезе, наша грешка, наша загуба, пак ще опитаме.“ Не подписаха никакви документи, никакви карти, нищо. Карат, както си знаят, и сеят

памука, както ги е учил старият Анс; просто не им се вярва, че правителството се стреми да помогне на човека, без да го пита иска ли, не иска ли, ами му се бърка колко да изкарва с труд и пот на своята собствена земя, дето и бере, и чисти със собствени средства, както си е било от памтивека, че после го кара в града за продан; като закараха всичкия памук до Джеферсън, какво да видят — не може да се продаде, първо, защото много са изкарвали, и второ, защото нямат карта, на която да пише колко им се полага да продават. Та и те — върнаха памука обратно. В склада не можаха всичкия да го поберат, затуй туриха една част под навеса на Рейф, дето си държеше мулетата, останалото — ей тука, в антрето, дето сме седнали — цяла зима го обикаляха и все си викат дано не забравят догодина да попълнят картите. Само че и на следващата година никакви карти не попълниха. Все още не им се вярва, все си мислят, че щом човек е годен и иска да работи, дай му свобода, нали е гарантирана от онова правителство, което едно време старият Анс искаше да разкъса на две, ама не успя и после чистосърдечно си призна, че бил в грешка и се съгласи с последствията, онова правителство, дето даде медал на Бъди и дето го хранеше далече от дома, в чужда страна, ранен. Засяха, значи, втори път. Но и тоя път на никого не можаха да продадат, защото нямаша карти. Взеха, че построиха навес, нарочно за памука. Помня как втората зима Бъди отиде един ден в града при адвоката Гейвин Стивънз. Не да иска съвет как да съди правителството или тоя-оня, дето не му купили памука, нищо че не е имал карта, а просто ей тъй, да разбере. „Готов съм — разправяше Бъди — да се съглася и да подпиша. Щом като новият закон е такъв... Поговорихме каквото поговорихме, а Джек — Джек не е фермер, но най-добре си спомняше баща ни — вика: Татко ако беше жив, щеше да каже «не!» и мен ми се стори, че ще да е прав човекът.“ Тъй че зарязаха памука; събра им се доста, можеха да изкарат от него ехе... към двайсет и две бали беше, ако не се лъжа. Заловиха се тогава с добитък, обърнаха памучните ниви на стария Анс в пасбища — то и старият тъй би ги посъветвал, след като няма друг начин да отглеждат памук, освен да слушат правителството, то да им определя колко могат да засеят, колко да продават и за колко, къде и кога и после да им плаща за несвършената работа. Само че и когато се отказаха от памука, всяка година взе да идва едно младо момче от името на областния агент и да мери засятите пасбища, че да

знае колко да им плати. „Добре дошъл си да гледаш какво правим — казваше му Бъди, — само не чертай много по картите.“ „Но вие за това пари можете да спечелите — вика младият. — Правителството ще ви плати, дето сте засели.“ А Бъди казва: „Ние и така ще му вземем парите. Не вземем ли, ще опитаме друго. Но не от правителството! Давам само на оня, който иска да купи. Можем да се оправим.“ И това е. Оня двацет и две бали сирашки памук сега са в склада, там има място, защото вече не използват машината. А момчетата, като пораснаха, записаха се една година в стопанския колеж да понаучат нещичко за кравите и после се върнаха. Странни хора са тия тука, живеят си откъснати от света, дето е пълен с красиви неоновни светлини, че и денем светят, а пари — лесно спечелени, бързо спечелени пари се въргалят навсякъде, всеки да си грабне по малко, всеки тръгнал с нов, лъскав автомобил и като гледаш, поизносил го малко и вече го захвърля, още по-нов купува, а за стария не е доплатил... И навсякъде всеки гледа да се докопа или до Агенцията за селскостопанска реформа, или до Бюрото за управление на труда и какви ли не още разни там фирми, само и само да не работи. И после пристига тая история с наборните комисии и тия тука, каквито са, и там не се записват, а вие биете път от Джексън с една редовно подписана и подпечатана хартийка в джоба, идваме тук и след малко ще се върнем в града. Човек доста свят вижда, нали?

— Да — каза следователят. — Смяташ ли вече да се връщаме?

— Не — рече старият със същия любезен тон, — още не. Но след малко тръгваме. Разбира се, ще изпуснете влака. Но утре има друг.

И той се надигна, а следователят нищо не чу. Проследи го с поглед до вратата на спалнята, той отвори, влезе и затвори зад гърба си. Следователят седеше, мълчаливо заслушан в звуците на нощта, и не откъсваше очи от вратата. Скоро тя пак зейна и помощник-шерифът се показа, носейки нещо, увито в кървав чаршаф.

— Вземете — каза той, — подръжете минутка.

— Има кръв — рече следователят.

— Нищо — каза помощник-шерифът. — Като свършим, ще се измием. — Следователят пое вързопа и застана с него, а старият се върна, изчезна от антрето и след малко се появи със запален фенер и лопата. — Елате — каза той, — още малко и свършваме.

Следователят го последва — излязоха от къщата, прекосиха двора — носеше с пръсти кървавия, разхлабен и тежък вързоп, който, както му се стори, излъчваше някаква топлина; помощник-шерифът крачеше напред, фенерът се люлееше до крака му и хвърляше по земята огромната сянка на крачеща ножица, а гласът му прескачаше рамото и се връщаше все тъй разговорлив и весел:

— Да, сър. Човек обикаля и доста неща вижда; сумата хора в какви ли не положения. Бедата е, че сме свикнали да смесваме положенията с хората. Вземете себе си например — все тъй разговорливо и любезно продължи той, — нямате лоши намерения. Но тъй е станало, че главата ви се е замъглила от правила и разпореждания. Там ни е бедата. Изобретихме толкова много азбуки и закони и предписания, че нищо друго не можем да видим. И ако туй, дете го виждате, не отговаря на азбуките и разпоредбите, загубени сме. Заприличахме на същества, които докторите, ако седнат, могат и в лаборатория да направят — измъкват ти костите и червата, ама пак живееш, поддържат те жив безкрайно, вечно, а ти хич и не усещаш, че си без кости и без черва. Измъкнаха ни гръбнаците, защото сме решили, че човек вече няма нужда от гръбнак; старомодно е да имаш гръбнак. Но каналът, дете е бил гръбнакът, още го има и някой ден отново ще си го нанижем. Не мога ти каза точно кога и точно колко мъки ще преживеем, додето се научим, но все някой ден...

Дворът бе останал зад тях. Сега се изкачваха по някакъв склон; някъде напред следователят забеляза нова горичка от кедри, съвсем малка, някак смешно тържествена на това звездно небе. Шерифът влезе между дърветата, спря, остави фенера на земята и следвайки го с вързоп, следователят видя правоъгълник от пръст, ограден с ниско тухлено зидче. После различи и двата гроба, по-скоро надгробните плочи — два плоски, щръкнали от земята гранитни къса.

— Старият Анс и жена му — поясни шерифът. — Жената на Бъди пожела да я погребат при нейните. И на мен ми се струва, че тук, при Маккалъмови, щеше да се чувства самотна. Дай сега да видим — постоя миг, хванал се за брадата; следователят си представи, че гледа старица, която се чуди къде да си посади ново храстче. — Редът беше отляво надясно, като се почне с Джек. Но след като се родиха момчетата, Джек и Стюърт ще дойдат тука, до майка си и баща си, значи Бъди може малко да мръдне и да им направи място. Горедолу

тука се пада. — Той премести фенера по-наблизо и взе лопатата. Тогава забеляза, че следователят още държи вързопа. — Оставете го. Нали трябва да копая.

— Ще го подържа — каза следователят.

— Глупости, оставете го — повтори помощник-шерифът. — Бъди няма да се сърди.

Следователят остави вързопа на тухленото зидче, а шерифът почна да копае, бързо и майсторски, все тъй бърборейки нескончаемо и весело:

— Да, сър. Забравихме хората. Евтин им стана животът, а живот евтин няма. Животът е нещо страшно скъпо. Нямам предвид да мъждукаш с помощите на разните бюра и агенции, а честта и гордостта, оная дисциплина, която прави човека достоен за закрила, която му дава цена. Ето, това трябва отново да научим. Неприятности, страшни неприятности ще си имаме, додето се научим: може би старият Анс го научи, когато отиде пеша до Вирджиния, нали майка му беше оттам, загуби войната и се върна. Както и да е, явно го е научил и добре го е научил, че и на момчетата си го завеща. Забелязахте ли как Бъди друго нищо не им каза, каза им само: „Момчета, дойде време да тръгвате, защото правителството има нужда от вас.“ И как се сбогуваха? Големи мъже, а се целуват, без да се крият, без да се срамуват. Ето, това се мъча да ви кажа... Готово — додаде той, — май стига толкова.

Движенията му бяха бързи, сръчни, докато следователят се усети, той бе преместил вързопа в тесния трап и вече го зариваше, също тъй бързо, както бе копал, а накрая заравни пръстта с лопатата. Изправи се и вдигна фенера — висок, сух старец, който диша въздуха леко, без да се задъхва.

— Сега вече можем да се върнем в града — каза той.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.